
EN BALANSERAD HYLLNINGSSKRIFT TROTS ALLT?

Lennart Erixon

Ulf Jakobsson ger i *Ekonomisk Debatt* 5/2004 en utmärkt beskrivning av Rehn-Meidnermodellen i sin diskussion till den jubileumsskrift som jag var redaktör för. Med rätta betonar han modellens helhetsperspektiv. Lönepolitik, finanspolitik, arbetsmarknadspolitik och näringspolitik skulle tillsammans kunna medverka till hög tillväxt, låg inflation, full sysselsättning och en jämn inkomstfördelning. Jakobsson framhåller också helt korrekt att huvuduppgiften i "Fackföreningsrörelsen och den fulla sysselsättningen" var att formulera en löne- och ekonomisk-politisk modell som möjliggör prisstabilitet i en ekonomi med låg arbetslöshet. Frågan är dock om Jakobsson ger en rättvisande bild av bidragen till skriften när han hävdar att författarna – med undantag av Rudolf Meidner – uppvisar en alltför okritisk inställning till modellen. Bertil Holmlund menar att modern nationalekonomisk forskning bekräftar Rehn-Meidnermodellens syn på den solidariska lönepolitikens effekter på strukturomvandling och löner, men också att Gösta Rehn hatade inflationen för mycket; Holmlund delar George Akerlofs uppfattning att en måttlig inflation kan vara nödvändig för att åstadkomma de reallönesänkningar som krävs för att uppnå låg arbetslöshet. Dan Anderssons diskussion om förändrade ekonomisk-strukturella och institutionella förutsättningar för Rehn-Meidnermodellens ekonomiska politik liknar paradoxalt nog Jakobssons egen. I ett av mina bidrag belyser jag tjänsterna hos Rehn-Meidnermodellens

syn på lönebildningen i Sverige, men också vissa ofullständigheter i teorin om att höga vinster leder till inflatoriska löneökningar. Sten Johansson bidrar till den förnyelse av Rehn-Meidner-modellen som Jakobsson efterlyser genom sin diskussion om möjligheterna att praktisera Rehns idé om marginella sysselsättningssubventioner. De övriga bidragen till antologin behandlar modellens tillkomst och tillämpning (Villy Bergström, Lars Ekdahl, Lennart Erixon och Hans-Michael Trautwein). I ett av dessa bidrag jämförs den faktiska ekonomiska politiken i Sverige under efterkrigstiden med den motsvarande tyska (Trautwein).

Antologin speglar enligt Jakobsson att "de nostalgiska känslorna hos s-ekonomerna och fackföreningsekonomerna kan bli starka inför Rehn-Meidnermodellen". Denna uppfattning ger en missvisande bild av bidragen, men också av modellens ställning inom svensk arbetarrörelse under de senaste decennierna. LO-ekonomerna har sedan början av 1980-talet intagit en skeptisk attityd till Rehn-Meidnermodellens rekommendationer om en återhållsam finanspolitik och en nedpressning av företagets vinster liksom till modellens underliggande föreställning om inkomstpolicens begränsningar ur ett stabiliseringspolitiskt och fackligt perspektiv. Rehn lyckades heller aldrig övertyga LO-ekonomerna om fördelarna av marginella sysselsättningssubventioner. Ekonomer med inflytande över den socialdemokratiska ekonomiska politiken har inte hänvisat till Rehn-Meidnermodellen under de senaste decennierna utom i samband med pläderingen för en aktiv arbetsmarknadspolitik. Jakobsson ger en alltför idyllisk bild av Rehn-Meidnermodellens ställning bland "s-märkta" ekonomer.

Jakobsson tycks sakna en mer systematisk redovisning av invändning-

REPLIK

till Ulf Jakobsson

Docent *Lennart Erixon* är universitetslektor i nationalekonomi vid Stockholms universitet. Hans forskning har framförallt varit inriktad mot ekonomisk tillväxt och svensk ekonomisk politik i ett långsiktigt perspektiv. lex@ne.su.se

arna mot Rehn-Meidnermodellen i antologin. Efterlysningen är motiverad. Antologin ger ingen samlad bild av den kritik som riktats mot Rehn-Meidnermodellen under årens lopp; det är ett klenkt försvar att den första versionen av inledningen innehöll en sådan genomgång och att kritiken har redovisats och kommenterats i andra sammanhang (Erixon, 2004a). Jakobsson anser sig tvungen att göra en egen genomgång av invändningarna mot modellen.

Globaliseringen av kapitalmarknaderna har försvårat en ekonomisk politik som syftar till att hålla nere företagets vinster enligt Jakobsson. Argumentet förekommer inte bara i Meidners kommentar utan också i andra bidrag. Jakobsson kritiserar arbetsmarknadspolitiken och den solidariska lönepolitiken för att resultera i en mindre rörlighet på arbetsmarknaden och långsammare strukturomvandling än en marknadsmässig lönesättning. Men Rehn och Meidners argument om att stora löneskillnader mellan företag leder till inflatoriska lönekapplöpningar och att flexibla arbetsmarknader och strukturomvandling även kan uppnås med solidarisk lönepolitik och arbetsmarknadspolitik har knappast blivit vederlagda av modern nationalekonomi (se Holmlunds bidrag och Erixon 2004a, s 100-106). Jakobsson hävdar vidare att modellens utslagning av lågproduktiva anläggningar – som uppnås genom den solidariska lönepolitikens kostnadspress och en stram finanspolitik – förutsätter att det verkligen finns dynamiska företag och industrier som vill rekrytera den tillgängliga arbetskraften. Rehn och Meidner bortsåg framför allt från nyföretagandets och de små och medelstora företagets betydelse enligt Jakobsson. Han är säkert medveten om att Rehn-Meidnermodellen i sin ursprungliga version är ett program för en överhettad ekonomi med en stark efterfrågan på

arbetskraft från expansiva företag och sektorer. Tillägget kan göras att lågproduktiva företag även hotas av utslagning på en ”perfekt” arbetsmarknad där alla företag betalar samma lön för identisk arbetskraft.

Argumentet om att Rehn-Meidnermodellen bortser från nyföretagande och småföretag är för övrigt något anakronistiskt. Modellen utgår inte ifrån eller förordar en särskild företagsstruktur. Men det är ovedersägligt att den tog för givet att framtiden tillhörde de etablerade storföretagen, en uppfattning som var allmänt accepterad under den tidiga efterkrigstiden även av borgerliga ekonomer.

Jakobsson betonar i sin genomgång av Rehn-Meidnermodellens brister att den solidariska lönepolitiken har försvagat de löneledande företagets motiv att motstå höga lönekrav. Jakobssons originella bidrag till denna diskussion är en hypotes om att löneförmånen för de ledande företagen genom den solidariska lönepolitiken har försämrat konkurrensituationen i svenskt näringsliv. Hypotesen är rimlig. Men kritiken drabbar den faktiska ekonomiska politiken snarare än Rehn-Meidnermodellen i sig. Helhetsperspektivet i modellen kräver att den solidariska lönepolitiken kompletteras med en stabiliserings- och konkurrenspolitik som minskar utrymmet för löneökningar generellt d v s även i företag med hög historisk lönsamhet. Faktum är också att argumentet om att den solidariska lönepolitiken ökar de etablerade företagets förmåga att betala höga löner och därmed risken för lönespiraler var grundläggande vid utformningen av LOs (och Meidners) förslag om löntagarfonder vid mitten av 1970-talet! (LO 1976, s 34).

Jakobsson håller med mig om att 1960-talet innebar Rehn-Meidnermodellens ”guldålder” och 1980-talets devalveringspolitik ett klart avsteg från

modellen. Hans slutsats att 1970-talets ekonomiska politik präglades av det Rehn-Meidnerska tänkandet avviker däremot från min. Jakobsson påpekar själv att finanspolitiken inte blev tillräckligt stram under detta decennium. Han syftar i stället på den omfattande arbetsmarknadspolitiken (oavsett regeringsfärg) och förmodligen också på (den borgerliga regeringens) industristöd. Men subventionerna till företag i 1970-talets krisbranscher utgör knappast några bra exempel på den ”utslagningspolitik” för strukturomvandling som Rehn-Meidnermodellen rekommenderar och som Jakobsson kritiserar i samband med granskningen av den solidariska lönepolitiken. Jakobssons tes att utvecklingen under 1970-talet och 1980-talet inte bekräftade riktigheten i Rehns och Meidners ekonomisk-politiska program kan också ifrågasättas. Jag hävdar, precis som Klas Eklund, att Sveriges tillväxt- och konjunkturproblem under framför allt 1980-talet hade blivit mindre allvarliga om den ekonomiska politiken hade följt Rehn-Meidnermodellens principer i större utsträckning (Eklund, 2001). Devalveringar och en finanspolitik som inte var tillräckligt stram bidrog förmodligen till Sveriges tillväxtproblem och till de kostnads-kriser och överhettningstendenser som visade sig omöjliga att mildra genom inkomstpolitik.

Mina bidrag till jubileumsskriften avslöjar otvivelaktigt en positiv syn på Rehn-Meidnermodellen. Min åsikt är att modellen inte bara är ett konsistent handlingsprogram utifrån samtliga målsättningar i den ekonomiska politiken och en snillrik idé om att medlen utgör nödvändiga förutsättningar för varandra. Modellen erbjuder också en rimlig teori (med vissa luckor i argumentationen) om tillväxtens och inflationens drivkrafter. Erik Lundberg delade denna uppfattning även om han

var kritisk mot ”den Rehnska modellen” på både ekonomiska och politiska grunder. Lundberg använde begreppet ”Rehn-Saltermodellen” för att belysa att Rehn hade varit en förebådare av den nationalekonomiska årgångsteorin (Lundberg, 1972). På motsvarande sätt kan Rehn-Meidnermodellens tillväxtteori ses som en föregångare till den ”nya” tillväxtteorin och den svenska teorin om omvandlingstryck genom sin hypotes om att produktivitetens utvecklingen stimuleras av en stram ekonomisk politik (se Aghion och Howitt 1998, s 239-243 samt Erixon 2004b).

Därmed inte sagt att en modell som formulerades för över femtio år sedan kan fungera som rättesnöre för den ekonomiska politiken idag. Låt oss här bortse ifrån att de rivaliserande keynesianska och monetaristiska idéerna är ännu äldre! Enligt Jakobsson rekommenderar jag en tillämpning av Rehn-Meidnermodellen på EU-nivå. Diskussionen om förhållandet mellan EU och modellen diskuteras bara kortfattat i det bidrag som behandlar modellens tillämpning i Sverige. Slutsatserna är dessutom försiktiga och relativa – modellen ”...skulle kunna befrukta diskussionen om en framtida EU-politik...” och ”är förmodligen ett tänkbart EU-projekt snarare än en nygammal strategi för Sverige under 2000-talet.” (Erixon 2003, s 136). Förhållandet mellan EU och Rehn-Meidnermodellen är tvetydigt, men det finns uppenbara likheter i sysselsättningspolitiken. Europeiska rådets rekommendationer om full sysselsättning, aktiv arbetsmarknadspolitik och åtgärder för att öka arbetsmarknadens flexibilitet och det livslånga lärandet inom ramen för en ”sund” makroekonomisk politik påminner starkt om tankegångarna i Rehn-Meidnermodellen (se EU-kommissionen 2004). Stabilitets- och tillväxtpakten är också förenlig med Rehn-Meidnermodellens

budgetkrav för den offentliga sektorn på medellång sikt. Paktens kortsiktiga budgetmål (liksom ECB inflationsmål) är däremot för strängt i länder med en stor offentlig sektor som prioriterar full sysselsättning.

Jakobsson är alltför kategorisk när han ifrågasätter modellens relevans i en värld av avregleringar, skattesänkningar och ökad internationalisering samt en allt större betydelse för humankapital och nya företag. Det hade inte varit orimligt att kalla en modell för modern som betonar vikten av flexibilitet och utbudsorienterade åtgärder på produkt- och arbetsmarknaden, minskade marginaleffekter (se Rehns förslag om marginella sysselsättningssubventioner) samt inflationsbekämpning. Modellens instrument är i huvudsak marknadskonforma. Det enda undantaget är en prioritering av det offentliga sparandet som ger utrymme för näringspolitik. Denna

del av Rehn-Meidnermodellen fanns dock inte med i den uppmärksammade LO-rapporten.

Jakobsson betonar behovet av en ny modell för att uppfylla målen i Rehn-Meidnermodellen. Ingen av författarna i antologin torde förneka ett sådant behov. En förnyelse av Rehn-Meidnermodellen skulle kunna bestå av utbildningspolitiska satsningar utöver eller som ersättning för traditionell arbetsmarknadspolitik och av stöd till nya företags riskkapitalförsörjning och FoU-verksamhet. Åtgärderna ligger helt i linje med modellens utbudsorienterade och ”selektiva” program. Det är onekligen en seger för de Rehn-Meidnerska idéerna att Jakobsson efterlyser en ny modell som förenar en dynamisk utveckling av näringslivet med uppfyllandet av den ”gamla” modellens övriga mål i en tid då motståndet mot sådana samhällsutopier är kompakt.

REFERENSER

Aghion, P och P Howitt (1998), *Endogenous Growth Theory*, The MIT Press, Cambridge MA.

Eklund, K (2001), ”Gösta Rehn and the Swedish Model: did we follow the Rehn-Meidner Model too little rather than too much?”, i Milner, H och E Wadensjö (red), *Gösta Rehn, the Swedish Model and Labour Market Policies. International and National Perspectives*, Ashgate, Aldershot.

Erixon, L (2003), ”Den svenska modellens ekonomiska politik. En analys av Rehn-Meidnermodellens tillämpning i Sverige under efterkrigstiden”, i Erixon, L (red), *Den svenska modellens ekonomiska politik – Rehn-Meidnermodellens bakgrund, tillämpning och relevans i det 21:a århundradet*, Atlas Akademi, Stockholm.

Erixon, L (2004a), ”A ‘third way’ in economic policy – a reappraisal of the Rehn-Meidner model in the light of modern economics,

i Arestis, P och M Sawyer (red), *Neo-Liberal Economic Policy*, Edward Elgar Publishing Ltd., Cheltenham.

Erixon, L (2004b), ”Even the bad times are good – a cognitive and structural theory of transformation through pressure”, Nationalekonomiska institutionen, Stockholms universitet.

EU-kommissionen (2004), ”Strengthening the implementation of the European Employment Strategy”, Communication from the Commission, 7 april 2004, Bryssel.

LO (1976), *Kollektiv kapitalbildning genom löntagarfonder*, Rapport till LO-kongressen 1976, Prisma i samarbete med Landsorganisationen i Sverige, Lund.

Lundberg, E (1972), ”Productivity and structural change – a policy issue in Sweden”, *The Economic Journal*, vol 82, s 465-485.